

מסורת הש"ס

זה בורר פרק שלישי סנהדרין

בה.

עין משפט
נר מצוה

אימתי וזמה. אימתי כגון דמתניתין דהכל או זמה דזכרים אמורים: **גברא אגברא.** דרבי יהושע בן לוי ארמי בר חמא רמי בר חמא סבר אימתי דרבי יהודה לחלוק באל: **היה דרבי יהודה היה משום רבי ערפון.** לעולם אימתי לפרש הוא ורבנן דמתניתין לא פליגי עליה ומתניתא דקתני בין שיש לו כו' דמשמע טעמא משום אסקמכתא ר' יהודה גופיה אמרה משמיה דרבי טרפון ופליגי ארצבנן דמתניתין דטעמיהו משום יאזב וזמתניתין ר' יהודה מילתיהו דרבנן קא מפרש: **אין אחד מהן נזיר.** שנים יושבין ואחד עובר זה אומר פלוני העובר נזיר הוא זה אומר אינו נזיר ואמר אחד הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר ומצרו אומר הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר ושניהם מתכוונין לניירות ומלא כחד מהם ואמר רבי טרפון אין אחד מהן נזיר שעל הספק אמר דרביי תמילה ואין זו הפלאה דכי יפליא איש (ויקרא כו)

יפרש משמע. אלמא לר' טרפון דכי תלי תנאה במדי ללא צדיה ולא ידע לה אפילו הכי היא אסקמכתא ולא אמרינן מספיקא גמר ואקני: **לוח זריזים פסול לעדות.** דקיי"ל (ב"מ דף ע"ה): המלוה והלוה עוזרין בלא תעשה ויזין דחימוד ממון מעצירו על דת הוה לר' כרשע דחמס דעובר נמי על לא תעשה מפני חימוד ממון: **מלוה הכאה זריזים.** ומשמע אחריויהו: **בר זניטוס אוזף.** הלוה: והוה ליה. האי סהלא דהוי אסקמכתא ולא גמר ומקני. בלא קשה לי מניל להגמרא לומר כן דכ"ל דלא כריב"ל ור"י דקיי"ל אימתי לפרש האי י"ל הירבואה בהיפוך על ההפך דמתני קמי דעסקים ביטוי קני עולם סבר דאסקמכתא וזהו אי מני משחק בקוביא ס"ד דוהו לא הוה אסקמכתא דלאן צידו בלא גמרי ומקני אבל מפרשי יוניס דאמר בקוביא תליא מלתא האי אסקמכתא וזו מנה פירושיה ויוניס ה"א דמשחק בקוביא אסקמכתא. אמר זה ראינו בח' ה"ר' דמבין דעשה אולם סוניה ו' כרמי ז' חמא משום דלהך מ"ד דמפרשי יוניס דהאי קאי להמ"מ דאי סביבה ליה כר"ש משום דלאן עוסקין ביטוי של עולם הי"ל משחק בקוביא ומתני ל"ל אבל לענין קשה כ"ל דהא מ"מ הירבואה סבך גופא דעסקים ביטוי של עולם דכשר ולא מפסול משום אסקמכתא:

תורה אור השלם
1. לא תשא שמע שוא
אל תשת ידך עם רשע
להיות עד חסיד.
שמות כב א

גלוי הש"ס

גמ' וצריכא ובי' התם הוא דלא גמר ומקני. לפי' י"ל דהך מ"ד ס"ל כרמ"ס דלעיל דאימתי דרביי לחלוק ופ"ל לר"מ דפסולין משום דהוי אסקמכתא ולא גמר ומקני. בלא קשה לי מניל להגמרא לומר כן דכ"ל דלא כריב"ל ור"י דקיי"ל אימתי לפרש האי י"ל הירבואה בהיפוך על ההפך דמתני קמי דעסקים ביטוי קני עולם סבר דאסקמכתא וזהו אי מני משחק בקוביא ס"ד דוהו לא הוה אסקמכתא דלאן צידו בלא גמרי ומקני אבל מפרשי יוניס דאמר בקוביא תליא מלתא האי אסקמכתא וזו מנה פירושיה ויוניס ה"א דמשחק בקוביא אסקמכתא. אמר זה ראינו בח' ה"ר' דמבין דעשה אולם סוניה ו' כרמי ז' חמא משום דלהך מ"ד דמפרשי יוניס דהאי קאי להמ"מ דאי סביבה ליה כר"ש משום דלאן עוסקין ביטוי של עולם הי"ל משחק בקוביא ומתני ל"ל אבל לענין קשה כ"ל דהא מ"מ הירבואה סבך גופא דעסקים ביטוי של עולם דכשר ולא מפסול משום אסקמכתא:

לעני רש"י

אשתלויין [אשתלויין].
ע"פ פיתיון.

מוסף רש"י

לעולם אין אחד וזהו נזיר. שנים שחיי ועיניו וזה אחד לפניהם ואמר אחד הריני מיר שזה הוא אלל נזיר הוא. וזהו אמר הכיני מיר שאני מיר, והספק מ"מ כחד מהן, אין אחד מהן מיר, לפי שלא יתעב מירות להיות מיר כתיבה ונספק אלל בהפלאה וזאת מפורשת (ביצה ג' ובש"ס ע"ב) ונודע י"ט) דלא נספק דמייבו ממש לשם מירות אלל הלו מירותו זה שנה נענף ולא היה פניו רשע, שהרי מורה פסול קרוב לעדות (ע"ל טו). ואין אדם משים עצמו רשע, אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו, דאם קרוב אלל עמו הלבך אין אדם יכול לטוס עמו רשע, כלומר על עדות עמו אינו נעשה רשע, שהרי מורה פסול קרוב לעדות (ע"ל טו). ואין אדם משים עצמו רשע, ואם קרוב אלל עמו יעשה רשע, והא דקיי"ל הודאת פיו כמאה עדים דמי, אינו מילי לממונה, אלל לקטא ועלשע מלקות וליפסל לא (ביבמות כה).

לאמר התם האי מאן דמקבל זוזי מתצריה למזבין ליה חמרא ופשע ולא זבין משלם כדלויא אפרומתא דזולשפטו וקאמר התם דאסקמכתא היא כו' עד דמקשה הש"ס מאי שנה מאס אוזיר ולא איציד אלסל דמייטבא ומשני התם גבי אס אוזיר ולא איציד אלסל דמייטבא משום דהוי צידו לא הוה אסקמכתא אלמא דלא הוה צידו הוי טפי אסקמכתא ממה שהוא צידו על כן נראה לר"ת לפרש הכי כל כי האי גוונא לאו אסקמכתא היא דלא הוה אסקמכתא אללא היכא שאלן יכול להרווח כגון משלם שטריו וכו' דגט פשוט (ב"ב דף קס"ה). אלל הכא לא הוה אסקמכתא משום דכיון דשנים הם כל אחד ואחד מקני לתצריה מגו דאי מרווח צעי איסו למקני צההיא הנאה גמר ומקני לתצריה ולפי זה כל שידוכין לא הוה אסקמכתא משום דכל חד וחד צעי למקני גמר נמי ומקני ומיחו קשה על פי ר"ת שהרי דפרק הוצב (ב"מ דף קמ"ג וקמ"ד) וס' אמרינן הנותן עירצון לתצרו ואמר לו אם אני חוזר צי עירצוני מחול לך והלא אומר אם אני חוזר צי אכפול לך ערצונך נתקיימו התנאים דצרי רבי יוסי ומסיק התם לנסוף אליצא דר' יהודה דהוה אסקמכתא ולא קניא אלמא אפי' צניס תשיב אסקמכתא ולא אמרינן מגו ט' דאי צעי קניי העירצון אם מצירו חוזר צו מקנה נמי כנגד העירצון לתצרו כשהוא חוזר צו ועוד משמע לקמן גבי צריכות דמפרשי יוניס דהיכא שהוה סבור דצידו להרווח הוה אסקמכתא בעלמא טפי כדפירש רש"י על כן נראה לר"י עיקר פירושו רש"י ואי קשיא לו מהיכא דאזיחו נשך כדפירש לעיל תריץ הכי שאני התם דודאי דבר שהוא צידו ממש לגמרי כגון אס אוזיר ולא איציד אלסל דמייטבא דהתם צידו לעשות ולא גזיס נמי שסובר הוא שכן הפסיד צידו אלל יעליס תנאו כמו אס יעלס אסקמכתא וזהו דלא גמר ומקני ולא תשיב אסקמכתא ואומר בלבו עלי לשלם ודאי מן הדין מה שצדי לעשות ולא עשימי אלל היכא דגזיס אע"ג דהוי צידו ממש לגמרי כגון אס אוזיר ולא איציד אלסל אלפא זוזי מכל מקום כיון דגזיס ודאי הוי גוונא דמתנה לשלם אללף זוז צציל קרקע אחת ודאי תשיב

אימתי וזמה אינו אלא לפרש דברי חכמים רבי יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי ולא פליגי והתניא ר' בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא ברבית פסול לעדות והאגן תגן מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית בר בינייתוס אסחידו ביה תרי סהדי חד אמר קמי דידי אוזף ברבייתא וחד אמר לדידי אוזפי ברבייתא יפסליה רבא לבר בינייתוס והא רבא הוא דאמר ליה ברבית פסול לעדות והוה ליה רשע והתורה אמרה יאל תשת רשע עד רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה פסליה רב נחמן ועבריה אזל רבי מויה וטופריה סבר רב נחמן לאכשוריה א"ל רבא דילמא איערומי קא מערים אלא מאי תקנתיה כדרב אידי רבא אבין דאמר רב אידי בר אבין יהחשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו: ומפריחי יוניס: מאי מפריחי יוניס הכא תרגומה אי תקדמיה יונך ליון רבי חמא בר אושעיא אמר הארא מאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון מ"ט לא אמר ארא אמר לך ארא מפני דרכי שלום בעלמא ובמאן דאמר ארא מאי טעמא לא אמר אי תקדמיה יונך ליון אמר לך היינו משחק בקוביא ואידך תנא תולה בדעת עצמו ותנא תולה בדעת יוניס וצריכא דאי תנא תולה בדעת עצמו התם הוא דלא גמר ומקני דאמר קים

אסקמכתא ומיחו קשה דהכא משמע דבר דלא הוי צידו לאו אסקמכתא הוא כגון משחק בקוביא דהכא וטע"ג דגזיס ומאי שנה מההיא דחמרא דזולשפטו דחצבין אסקמכתא מהאי טעמא ומכ"מ לא קשיא דבר שצידו שמואלין יין למכור ונראה כאסקמכתא קלת אע"ג דלא הוה צידו הוה לגמרי לא גמר ומקני לתצריה אלל הכא גבי משחק בקוביא הוה צידו אלל גמר ומקני דכיון שהוא יודע שאין צידו להרווח יודע הוא שאלה מהם זוזי דגזיס וגם צידו להשלים תנאו יש לנו לומר דמתכוון להטעות מצדו הוה אסקמכתא משום דגוונא קאמר ולא גמר ומקנה ומסתבר דלכתי גזיס שהוא סבור ודאי שיעצבנה ועוד שצידו הוא פסק דמשחק בקוביא כשר לעדות דמסקינן כר' יהודה לקמן דכיון שיש לו אומנות שלא הוא כשר והא דמסקינן דמשחק בקוביא כשר לעדות דמסקינן כר' יהודה לאותו שירויח כדי לקנות המעות אשר עליו אלל המשחקין דצנמנה אפילו הקנו לא מהני אלל הקנו צב"ד חשבו כדאי' צנדרים (דף כו):

הקריא ר' יהודה משום ר' שרפון. דאמר לא נתנה נזירות אלל להפלאה פ"ה אלמא כיון דמספקא ליה אי הוי נזיר אי לא מספקא ליה לא משעצב נפשיה הכא נמי מספקא לא גמר ומקני והקשה הריב"ז מאי מדמה קנין לנזירות שאני נזירות דגלי קרא דכתיב כי יפליא וי"ל דמ"מ ינלף מיינה צעלמא ור"י פ"י דמ"מ מיימי שפיר ואין להקשות שאני הכא דגלי קרא משום דהא לא מפרש בקרא יהודה היא דאמר משום רבי טרפון דכיון דלא חשיב ליה הפלאה ולא ידעינן מה היא הפלאה אלל מימי לן מסבדא מה היא הפלאה והיינו דקאמר ההיא רבי לאו אסקמכתא היא מילתא דלא ידע אם כן הוה נמי הך הפלאה אע"ג דאי ידע ומתקדמר ר' יהודה לעולם אין אחד מהם נזיר וכו' מכלל דלא הוה הפלאה כי האי גוונא אס כן ש"מ לעיל דהוי אסקמכתא כי האי גוונא וקרא דרבי יפליא איצטריך משום לידות כנזירות הלכך אי לא קרא דכי יפליא היימי מרבה פס זוז לידות נזירות דלא גרע מההא הכי איצטריך כי יפליא לומר דלא חשיב כידות: אי

יא מ"י פ"י מהלכות עדות הלכה ד סגן לאון ר"י טוש"ע מ"מ ס"י ל"ד טקף י' י"ב ג מ"י שם פ"ב הלכה ד סגן שם טוש"ע שם טקף כה: י"ב ד מ"י שם הלכה ט טוש"ע שם טקף לד וטוש"ע י"ד ס"י קטע טע"ו טו וטע"ו י"ב ס"י הל' ד כ מ"י שם פ"י הל' ד סגן שם טוש"ע שם טקף טו ועיין צ"מ:

רבינו חננאל

אימתי וזמה אינו אלא לפרש דברי חכמים כר' יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי ולא פליגי והתניא ר' בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא ברבית פסול לעדות והאגן תגן מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית בר בינייתוס אסחידו ביה תרי סהדי חד אמר קמי דידי אוזף ברבייתא וחד אמר לדידי אוזפי ברבייתא יפסליה רבא לבר בינייתוס והא רבא הוא דאמר ליה ברבית פסול לעדות והוה ליה רשע והתורה אמרה יאל תשת רשע עד רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה פסליה רב נחמן ועבריה אזל רבי מויה וטופריה סבר רב נחמן לאכשוריה א"ל רבא דילמא איערומי קא מערים אלא מאי תקנתיה כדרב אידי רבא אבין דאמר רב אידי בר אבין יהחשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו: ומפריחי יוניס: מאי מפריחי יוניס הכא תרגומה אי תקדמיה יונך ליון רבי חמא בר אושעיא אמר הארא מאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון מ"ט לא אמר ארא אמר לך ארא מפני דרכי שלום בעלמא ובמאן דאמר ארא מאי טעמא לא אמר אי תקדמיה יונך ליון אמר לך היינו משחק בקוביא ואידך תנא תולה בדעת עצמו ותנא תולה בדעת יוניס וצריכא דאי תנא תולה בדעת עצמו התם הוא דלא גמר ומקני דאמר קים

אסקמכתא ומיחו קשה דהכא משמע דבר דלא הוי צידו לאו אסקמכתא הוא כגון משחק בקוביא דהכא וטע"ג דגזיס ומאי שנה מההיא דחמרא דזולשפטו דחצבין אסקמכתא מהאי טעמא ומכ"מ לא קשיא דבר שצידו שמואלין יין למכור ונראה כאסקמכתא קלת אע"ג דלא הוה צידו הוה לגמרי לא גמר ומקני לתצריה אלל הכא גבי משחק בקוביא הוה צידו אלל גמר ומקני דכיון שהוא יודע שאין צידו להרווח יודע הוא שאלה מהם זוזי דגזיס וגם צידו להשלים תנאו יש לנו לומר דמתכוון להטעות מצדו הוה אסקמכתא משום דגוונא קאמר ולא גמר ומקנה ומסתבר דלכתי גזיס שהוא סבור ודאי שיעצבנה ועוד שצידו הוא פסק דמשחק בקוביא כשר לעדות דמסקינן כר' יהודה לקמן דכיון שיש לו אומנות שלא הוא כשר והא דמסקינן דמשחק בקוביא כשר לעדות דמסקינן כר' יהודה לאותו שירויח כדי לקנות המעות אשר עליו אלל המשחקין דצנמנה אפילו הקנו לא מהני אלל הקנו צב"ד חשבו כדאי' צנדרים (דף כו):